

Petr Sak: 17.11.1989, mýtus a realita

🕒 12. listopadu 2025

💬 9 komentářů < <https://www.novarepublika.cz/2025/11/petr-sak-17-11-1989-mytus-a-realita#comments> >

Petr Sak

[Další články autora < https://www.novarepublika.cz/author/sak >](https://www.novarepublika.cz/author/sak)

Převrat či sametová revoluce

U společenských změn takového charakteru, jako byl převrat 17.11.1989, se obtížně hledá pravda. I po mnoha letech je zájem skutečnost neustále rozostřovat a zamlžovat. Příčin zakrývání pravdy je celá řada. Převrat je projevem širokého spektra zájmů řady politických a ekonomických subjektů. Na převrat navazující politický a ekonomický vývoj je důsledkem působení těchto zájmů a subjektů. Proto většina textů zabývajících se listopadovým převratem měla doposud převážně charakter manipulativní propagandy.

Výjimku tvoří Analýza 17. listopadu 1989 politického vězně Miloslava Dolejšího (2014), kterou zveřejnil brzy po listopadu. Kromě snahy o analýzu skutečnosti obsahuje studie i řadu prognóz a míra jejich naplnění v následném společenském vývoji vyvolává až mrazení. Sám autor se v již „svobodném a demokratickém“ Československu stal obětí štvánice a jeho bratr, ředitel zdravotní školy na Kladně, za to, že se bratra zastal, byl vyhozen nejen z funkce ředitele, ale i ze školy samotné.

Události, na kterých participují zpravodajské služby, mají malou naději, že budou „natvrdo“ odhaleny. Zpravodajské služby pracují v šeru a po skončené události zhasínají. Než k události dojde, jejich podíl na přípravě a realizaci je „konspirační teorií“ a po události v nastalé informační „černé díře“ veškeré stopy zpravodajských služeb mizí a jsou překryty vytvořenou dezinformací – mýtem. Do dneška je vražda J. F. Kennedyho překryta mýtem osamělého střelce a za oponou mýtu byla náhlá úmrtí lidí, kteří se vyskytli poblíž této události. Odstranění Richarda Nixona z pozice prezidenta USA bylo překryto aférou Watergate a mýtem jak „čistá americká demokracie“ zvítězila. Teprve krátce před smrtí se zástupce ředitele CIA z té doby přiznal, že informace novinářům poskytoval on.

Určitou nadějí by mohly být dokumenty v archivech. Ty jsou však desetiletí nepřístupné, a když je potřeba, tak se i po padesáti letech jejich nepřístupnost prodlouží. Avšak ani pokud se k archivním svazkům přiblížíme, neznamená to, že jsme se přiblížili pravdě. Při diskusi na jednom semináři v Evropském domě, která byla věnována práci s archivními svazky, JUDr. Miroslav Polreich, jeden z našich nejvýznamnějších zpravodajců, přesvědčivě doložil, že i svazky v archivech jsou zmanipulované a nepravdivé. Samozřejmě, že ne všechny, ovšem problém je, že my nevíme, které zmanipulované jsou a které ne.

Další příčinou, proč mýtus má větší cenu než pravda, a tudíž je třeba bránit odhalení pravdy, je funkce mýtu jako měkkého nástroje ovládnutí lidí. Porovnejme dvě události; srpnovou okupaci s následnou normalizací s 334 tisíci vyškrtnutými a vyloučenými z KSČ a následně diskriminovanými a „sametovou revolucí“. Vojenská invaze a následná

vojenská okupace představují tvrdý nástroj uplatnění moci. Rozhodnutí sovětského politbyra vycházelo z dezinformací a předpokládalo, že po vstupu vojsk velká část obyvatelstva zásah podpoří. Ovšem pro drtivou většinu populace byl zásah tragickou událostí, traumatizující je po zbytek života. Tato zkušenost se stala součástí jejich podvědomí, neustále se aktivizující v mysli při nejrůznějších podnětech a následně rezistentní vůči racionálním podnětům a analýze. Toto psychosociální residuum v jedinci se stalo v úhrnu společenskou bezpečnostní minou v základech politického systému Československa, jejíž výbuch v listopadovém převratu byl nepominutelnou složkou převratu.

Tohoto fenoménu si jsou architekti práce s masami vědomi, a proto preferují měkkou moc, to znamená práci s vědomím lidí. Donutit lidi, aby převzali a ztotožnili se s názory, postoji, určitou interpretací historie, a protože obecné a abstraktní ideje velkou část lidí mívají, jsou jim implementovány prostřednictvím osobností (idolů, VIP, vzorů), které pomocí médií konstruuji. Tito architekti moci za oponou využívají stejný princip jako plachetnice plující proti větru či bojovník judo, který využívá sílu protivníka. Kryptografie využívá sílu emocí a z nich vyplývající aktivity těch, s nimiž manipuluje v jejich neprospěch a ve svůj prospěch.

Tak jako vznikají zbraňové systémy a zbraně dalších a dalších generací, tak se také objevují nové zbraně v oblasti psychologické války a módní terminologie v oblasti hybridní války. Efektivitou srovnatelnou s jadernými zbraněmi, avšak bezpečnější variantou ve srovnání s jadernými zbraněmi, jsou barevné revoluce, které vyžadují ovládnutí médií a jejich pomocí ovládnutí velké skupiny populace, „spontánní“ vznik neziskové organizace, která se stane organizátorem aktivit davu na ulici (Milion chvilék...), využití negativních emocí ve společnosti, případně vytvoření těchto emocí (masakr a mrtvý student na Národní třídě, mrtvý novinář), labilní situace ve společnosti (např. kolem voleb, kdy stará moc ztrácí legitimitu a nová ji ještě nepřevzala), implementace zpravodajských služeb do strategických pozic, v nichž stimulují a modulují chování davu na ulici (odvedení z Albertova na Národní

třídu), připravení nových elit a mediálně módního image hlavních představitelů (humanista Havel, který zvítězil nad komunizmem).

K zajímavým závěrům můžeme dojít při komparaci srovnatelných událostí, kdy jedna vycházela z připraveného scénáře a druhá ne. Při demonstraci v Barceloně za samostatnost Katalánska bylo zraněno 800 lidí a k pádu režimu nedošlo. Katalánsko samostatnost nedostalo, naopak zvolení političtí představitelé, kteří naplňovali dle principů demokracie vůli lidu, byli odsouzeni k mnohaletým vězením a v Praze při mnohem slabším zásahu policie došlo k pádu režimu. Představitelé Evropské unie opakovaně vyjadřují obavy o demokracii v Maďarsku, Polsku, v Česku a na Slovensku, ale stav demokracie ve Španělsku je nechává klidnými, podobně jako slovenskou prezidentku Zuzanu Čaputovou, která charakterizuje státy V4, včetně státu, jehož je prezidentkou, jako potížisty, ale se stavem demokracie ve Španělsku problém nemá.

Jako příklad ovládání populace tvrdě represivními nástroji moci jsem uvedl srpnovou okupaci, zatímco příklad dokonalého využití měkké moci je listopadový převrat s marketingovou nálepkou „sametová revoluce“, na níž se vázaly další nástroje psychologické manipulace (svobodu a demokracii jsme si vycinkali klíči na náměstích...). Zatímco tvrdá moc sovětské okupace legitimizovala odpor lidí, ať již vnější či vnitřní, implementaci do vědomí lidí, že oni jsou subjekty revoluce (překrytí pravdy převratu mýtem revoluce) je činí odpovědnými za vše, co z listopadové události vzešlo a vlastně delegitimovalo odpor proti následné společenské skutečnosti. Kritik či oponent polistopadového vývoje se tak stával starou strukturou, agentem StB, bývalým komunistou, svazákem, chodil do Pionýra, je agentem Putina, proruským trollem. A protože v KSČ bylo přes dva milióny členů a někteří byli dokonce členy Lidových milicí, ještě větší počet byl v mládežnické organizaci, agentů StB bylo více než sto tisíc, tak téměř každý měl z tohoto pohledu máslo na hlavě. Iniciátory štvanic na selektivně vybrané občany byli přitom často vysocí nomenklaturní kádři či agenti a důstojníci StB. Dokonce ještě před „listopadem“ a následně probíhal

boj i uvnitř StB, který se projevil i v tom, koho svazky byly skartovány a kdo byl předhozen a obětován a s kým se počítalo do budoucna.

Potenciální a selektivní štvance dostala i formální podobu v lustračním zákonu, který ve společnosti vytvořil vrstvu méněcenných druhořadých občanů. Pokud by ještě žili, patřil by mezi ně i Alexander Dubček a přímý účastník moskevských jednání, který nepřipojil svůj podpis pod závěrečný protokol František Kriegel, který situaci popisuje: “Nebyl jsem připuštěn k jednání, neznám jeho průběh, ale vyžaduje se můj podpis. Já nepodepíšu. Naše delegace v tomto složení nemá k takovému podpisu ústavní právo. Nikdo nás nedelegoval, a navíc někteří z nás do Moskvy nepřišli dobrovolně, nýbrž jako vězni.” To jsou paradoxy. Možná, že zde jsou počátky rozdělování společnosti.

Po listopadu zjevně, ale fakticky dávno před listopadem, dostaly strategický význam archivy a svazky StB. V předstihu již před převratem probíhaly selektivní skartace svazků z archivů StB. Nová elita, jejíž významnou část tvořili disidenti, se soustředila na kontrolu nad archivy a svazky StB, což je pochopitelné, vzhledem k tomu, že kolem dvou třetin disidentů a chartistů byli agenti StB (Dolejší, 2014), případně dalších zpravodajských služeb. Proto nový ministr vnitra Richard Sacher, sám agent vojenské kontrarozvědky, shromáždil svazky StB nové politické elity do Fondu Z (Sak, 2018), který se ztratil či stal nedostupným.

V Jihočeském kraji stál po listopadovém převratu, a své rehabilitaci, v čele občanské prověřovací komise člověk, který byl obětí normalizačních prověrek. Krátce po jeho jmenování se u něho objevila disidentka, tehdy ve funkci náměstkyně ministra vnitra České republiky Petruška Šustrová (sama se vztahem ke kraji, neboť měla v Bechyni dům...) a požadovala předání archivních svazků „mikrofiší“ z výsledků členů Charty 77 v kraji. Po odmítnutí je vydat, protože nedisponovala písemným pověřením ministra R. Sachera, se vrátila v dalších dnech s pověřením, podepsaným vrchním velitelem branné moci Václavem Havlem, ale už neuspěla, neboť mezitím pro dokumenty poslal ministr vnitra svého kurýra.

Ne všechny svazky disidentů se podařilo skartovat, a tak občas se vynoří kauza disidenta agenta, jako v případě zemřelé herečky Vlasty Chramostové. Ovšem StB nad svazky, lustracemi a prověrkami neztratilo kontrolu. Problém v řízeném procesu způsobil Cibulka se svým tzv. Cibulkovým seznamem (agentů), který je však již také vytríděný.

Mezinárodní souvislosti

Listopadový převrat byl součástí mezinárodně politických změn vyplývajících z rozpadu Jaltského uspořádání světa po II. světové válce. To je půdorys, na kterém se realizovaly jednotlivé mezinárodně politické změny, a tedy i listopadový převrat v Československu. Proměna celého východního bloku vycházela z jednání mezi USA a SSSR a osobně mezi M. S. Gorbačovem a americkými prezidenty Donaldem Reaganem a Georgem Bushem.

Od mládí jsem poslouchal Hlas Ameriky a na jaře 1989 jsem si všiml radikální proměny v orientaci stanice. Zatímco do té doby byl využíván jako politický špílmachr ten, na koho mužstvo hraje, Alexander Dubček, od jara se tímto špílmachrem stal Václav Havel.

Počátkem roku 1990 jsem se jako pracovník Ústavu pro filosofii a sociologii zúčastnil výzkumu nových politických elit. V rámci tohoto výzkumu jsem vedl rozhovor s předním disidentem a blízkým spolupracovníkem Václava Havla Janem Sternem (1924). V tomto rozhovoru řekl, že počátkem roku 1989 dostali disidenti informaci od amerického prezidenta George Bushe, že M. S. Gorbačov souhlasí, aby v Československu došlo ke změně režimu (politického systému). Změna však byla plánována spíše na počátek prosince na Den lidských práv.

Sovětský svaz měl scénář politických změn v Československu, který naplňoval prostřednictvím sovětské ambasády a KGB a tyto instituce je přenášely na StB a vybrané jednotlivce, především ze stranického prostředí. Aktivita disidentů spadaly, vzhledem k tomu, že zhruba dvě třetiny disidentů byly agenty StB (Dolejší, 2014), do scénáře StB. Ilustrací těchto souvislostí je příběh z Prognostického ústavu, kdy jeho pracovníci po páteční demonstraci na Národní třídě připravovali petici proti zásahu

policie proti demonstrantům. Nejradikálnější se vyjadřoval a do petice vnucoval požadavek „ať jdou komunisti do hajzlu“ pracovník, který byl agentem StB a KGB Karel Köcher. Tuto historku vyprávěl na semináři k 17.11.1989, který se konal ve Slovenském domě 15.10.2019 pracovník Prognostického ústavu a účastník vytváření oné petice, pozdější ministr Jan Mládek.

O mezinárodním přesahu listopadového převratu a jeho příprav v období předcházející převratu svědčí schůzka náčelníka StB a 1. nám. ministra vnitra gen. Aloize Lorence, vedoucího bezpečnostního odd. ÚV KSČ Rudolfa Hegenbarta a tajemníka ÚV KSČ s odpovědností za zahraniční politiku Josefa Lenárta v srpnu 1989 v hotelu Paříž s představiteli některých západních států.

V období před listopadem Sověti neformálními kanály přenášeli na budoucí aktéry změny své představy o průběhu a cílech převratu a jaké osoby mají být postaveny do čela. Takové svědectví podal parlamentní komisi pro vyšetřování 17.11.1989 zeť Josefa Smrkovského Jaromír Novotný (následně velvyslanec v několika zemích). Navštívili ho dva neznámí muži a sdělili mu, že vzhledem k tomu, kdo byl jeho tchán, věří, že splní to, o čem ho požádají. Poté mu taxativně vyjmenovali, jak má podle sovětského vedení převrat proběhnout a k čemu má dospět. Určili, komu má toto sdělení předat, což dotyčný také udělal (Žáček, 2013).

O roli Sovětského svazu, KGB a sovětské armády v přípravě a v průběhu převratu a popřevratovém vývoji svědčí řada indicií. JUDr. Miroslav Polreich na řadě seminářů a ve svých knihách píše, jak již od počátku roku 1989 jezdil do Milovic jednat s velením sovětské armády o její roli v připravovaném převratu (Polreich, 2009).

V období před listopadem a v průběhu listopadového převratu sověští představitelé odmítali přijmout a jednat s československými stranickými a státními představiteli. Např. Ladislav Adamec se v Kremlu marně dožadoval přijetí M. S. Gorbačovem.

Jasnou pozici k převratu vyjadřoval samotný M. S. Gorbačov. „Už 20. listopadu zaslal M. Gorbačov na velvyslanectví SSSR v Praze a velení

Ústřední skupiny sovětských vojsk vČeskoslovensku dopis, s nímž měli sovětští představitelé obeznámit naše vedení. Byly v něm dvě hlavní teze. Za prvé, sovětské orgány působící v Československu zabrání všemi možnými způsoby eventuálnímu krveprolití. Kdyby bylo třeba, museli sovětští vojáci dislokováni v Milovicích klást dokonce odpor českým silovým strukturám, aby se, opakuji, neprolila krev. Za druhé, dal M. S. Gorbačov pokyn velvyslanectví SSSR, aby zastavilo veškeré kontakty s tehdejšími stranickými a státními činiteli, navázat styky s opozičním hnutím a podpořit vládu, která z něho vznikne a bude legitimizována v důsledku demokratických voleb“ (Petrová, 2016).

Na přelomu roku 1967 a 1968 se k probíhajícím změnám v Československu generální tajemník ÚV KSSS L. I. Brežněv vyjádřil: „Eto vaše dělo“ a za půl roku poslal do Československa půlmilionovou armádu. M. S. Gorbačov hlásal konec politiky omezené suverenity socialistických zemí a nezasahování do vnitřní a zahraniční politiky Československa. Ve skutečnosti šlo však jen o přechod od tvrdé k měkké síle a základní politická změna v Československu se udála podle sovětského scénáře, který byl vypracován podle dohod mezi USA a SSSR. V obou případech vyjádření představitelů KSSS bylo pokrytecké. Navíc SSSR stáhl svou vojenskou a další vnější sílu z Československa za situace, kdy Sovětský svaz pro československou populaci zdiskreditoval socializmus.

To, co občanům na československé společnosti osmdesátých let vadilo, byla sovětská okupace a stav společnosti zprostředkovaně, přes dosazené politiky, způsobený sovětskou mocí a persofikovaně L. I. Brežněvem a M. S. Gorbačovem. Tito dva politici a Sovětský svaz jsou zodpovědní za historickou diskreditaci socializmu v Československu.

V Pražském jaru se drtivá většina populace ztotožňovala se sociálně spravedlivou a demokratickou společností, tehdy nazývanou demokratickým socializmem. Po okupaci Československa velká část populace nedokázala rozlišit mezi invazí a okupací – aktem imperiální politiky SSSR a principy socialistické společnosti a vyvodit, že tato invaze s následnou okupací a normalizací je v rozporu se socializmem, a naopak se jedná o útok na socializmus. Občané vyloučení z KSČ přišli

o své exkluzivní pracovní pozice, které do značné míry získali svou aktivitou v KSČ. Tedy jak získání pracovní pozice, tak její ztráta mělo v nemalé míře politický charakter a bylo svým způsobem nekorektní. Ovšem většina vyloučených si tuto nekorektnost přiznávala pouze u ztráty pracovní pozice. S tím souvisí jejich ztotožnění socializmu s invazí a s normalizací a odmítnutí vize socialistické společnosti. Zde se prolíná intelektuální nedostatečnost k politické analýze a ztotožnění socializmu s osobním prospěchem. Pokud již identifikace se socializmem prospěch nepřinášela, tak socializmus zamítli. Svým způsobem je tento přístup obdobný jako u jejich politických protivníků, kteří se přihlásili k dokumentu Poučení z krizového vývoje... Obě proti sobě stojící strany ideály a hodnoty obětovaly pragmatizmu a osobnímu prospěchu.

Součástí připravovaného scénáře listopadového převratu byl Václav Havel jako prezident Československa. Několik let před převratem členové vládní delegace Francie v rozhovorech s disidenty hovořili o Václavu Havlovi jako o prezidentovi. Režisér Jiří Svoboda zveřejnil svou zkušenost, kdy několik let před listopadem 1989, již v době probíhající perestrojky-přestavby, byl jako člen stranické delegace v Moskvě a vysoký sovětský představitel hovořil jako o budoucím prezidentovi o Václavu Havlovi.

Role StB

Nejpozději na jaře 1989 část StB kolem 1. nám. ministerstva vnitra gen. Aloise Lorence „odepsalo“ stranické a státní vedení a začalo dělat politiku na vlastní pěst. Do této politiky také patřila příprava státního převratu. V České televizi v pořadu k výročí 17.11.1989 přiznal generál Alois Lorenc, že převrat připravovalo StB od léta 1989. Příčinou osamostatnění politiky StB od stranického vedení bylo vyhodnocení stranického a státního vedení jako neschopného reagovat na novou krizovou vnitro i mezinárodně politickou situaci a také osobní ambice aktérů převratu, které mohly být úspěšným státním převratem uspokojeny. Možná však, že nejsilnější příčinou tohoto osamotnění StB byly mezinárodní souvislosti.

O konání manifestace na Albertově 17.11. 1989 k počtu událostí a jejich obětí, které se udály před padesáti lety se dlouze jednalo v rámci orgánů Socialistického svazu mládeže (vysokoškolský výbor, městský výbor, ústřední výbor) a v závěru se rozhodovalo na ÚV KSČ. Koncept manifestace z mládežnického prostředí přenášel na ÚV KSČ Vasil Mohorita, který byl předsedou ÚV SSM a členem sekretariátu ÚV KSČ. Díky této pozici při rozhodování o konání manifestace prosadil stanovisko o povolení manifestace. Manifestace byla povolena s dvěma základními podmínkami:

1. manifestace se nepřesune do centra města;
2. nedojde ke střetu policie s účastníky manifestace.

Nejen v průběhu manifestace, ale ještě před jejím zahájením bylo jasné, že tyto podmínky splněny nebudou, ba naopak. U Národní třídy byli připraveni příslušníci Pohotovostního pluku VB, což vyžadovalo rozhodnutí a příslušné rozkazy řadu hodin již před vlastním zahájením manifestace. V přilehlé ulici byl na telefonu generál KGB V. F. Gruško. Generálporučík Gruško byl podle výpovědi gen. A. Lorence 17.11.1989 na jejich společné večeři. Při vyšetřování událostí 17.listopadu zjistila generální prokuratura, že v řídicím štábu na MS VB pplk. M. Danišoviče byl přítomen sovětský generál Teslenko (generál milice-policie).

Je to i potvrzení jednoho ze závěrů Parlamentní vyšetřovací komise 17.listopadu 1989 – Tisk č. 1236 FS ČSFR § 13, odst. b/ „vlastní zásah byl řízen dvěma velitelskými místy, která byla odlišně instruována.“

Podle neověřené informace součástí příprav byla instrukce, že ti, kteří nepatřili k demonstrantům, ale k opačné straně, měli mít bílý karafiát. S bílým karafiátem se mohli bezpečně pohybovat v zóně průniku demonstrantů a policie.

Silným argumentem pro tvrzení, že v listopadu šlo o připravovaný převrat StB, je epizoda s mrtvým studentem. Na Národní třídě v průběhu zásahu policie zůstal na zemi ležet mrtvý mladý člověk, který byl následně odvezen. Petr Uhl v rozporu se zásadami žurnalistky o ověřování informací a jejich zdrojů předal západním agenturám

informaci, kterou telefonicky předala pro něho zcela neznámá Drahomíra Dražská, že na Národní třídě byl zabit student Martin Šmíd. „Náhodou“ otec tohoto studenta byl redaktorem Československé televize a matka byla redaktorkou celostátního tištěného deníku Svobodné slovo. Když informace o zabitém studentovi zasáhla formativně vědomí lidí a společnosti a stimulovala je k posunu v chování vůči stávajícímu režimu, bylo odhaleno, že šlo o dezinformaci a nikdo na Národní třídě nebyl zabit, společnost již byla nevratně někde jinde.

Postupně vytvořené dvě parlamentní komise k vyšetřování událostí 17.listopadu s odborným zázemím kolem mrtvého studenta nic neodhalily. Dodatečně se odkrylo, že více než polovina členů těchto komisí byli agenti StB. Studenti pedagogické fakulty si také vytvořili vyšetřovací komisi a tato amatérská komise odhalila, že ten, kdo sehrál na Národní třídě roli mrtvého, byl důstojník StB Ludvík Zifčák, který několik měsíců před listopadem měl za úkol se infiltrovat do studentského hnutí a na Národní sehrát roli mrtvého. Ředitel Ústavu pro studium totalitních režimů Pavel Žáček, v časopisu Paměť a dějiny podrobně popsal, jak se vlastně Zifčák krátce před listopadem dostal do prostředí opozičních skupin, odkud měl získávat informace.

Kuriozitou je, že to nebyl Zifčák, kdo jako první na jaře 1989 kontaktoval disidenty. Byla to disidentka Anna Šabatová, manželka signatáře Charty 77 a představitele Výboru na ochranu nespravedlivě stíhaných Petra Uhla, kdo Zifčáka první oslovil. Zifčák tehdy použil jméno Milan Růžička.

Zajímavé také je, že na bruntálské bydliště agenta Růžičky upozornil Václava Bartušku gen. A. Lorenc (při návštěvě členů studentské vyšetřovací komise v jeho bytě...) a dokonce uvedl, že přesnou adresu snad znají v Bruntále na poště (při dotazování studenti zjistili, že na stejnou adresu docházely i dopisy na jméno „Ludvík Zifčák“).

Dle výpovědi samotného Zifčáka měl u sebe 17.11. letenku a bezprostředně po splnění úkolu měl odletět do Moskvy. Protože neodletěl, před trestem, za nesplnění rozkazu ho prý zachránil jen rozklad po převratu.

Jak z absurdního dramatu je, že klíčová pro nastartování mýtu sametové revoluce, jejímž hlavním heslem bylo vítězství pravdy a lásky nad lží a nenávisti, byla lež o zabití figuranta, důstojníka StB. Nebo slovy T. G. Masaryka, že státy se udržují těmi idejemi, na kterých vznikly, tedy že polistopadová společnost stojí na základech lži.

V nejkritičtějších minutách a hodinách, kdy se rozhodovalo nejen o přítomnosti, ale především o budoucnosti stávajícího režimu, aktéři převratu zahalili státní a stranické vedení do informačního stínu. Generální tajemník M. Jakeš byl telefonicky ubezpečován, že vše je v pořádku, nic mimořádného se nestalo a neděje (Jakeš, 2019). Zatímco směrem k M. Jakešovi byla vyslána tato informace, v knize rozhovorů s K. Lovašem říká gen. A. Lorenc, že rodině do Bratislavy sděloval: „Na víkend nepřijedu, v Praze je státní převrat“ (Lovaš, Lorenz, 2014).

V pátek večer se vracel z Moskvy tajemník ÚV KSČ Jan Fojtík a zcela nestandardně na něho čekal na letišti důstojník ministerstva vnitra a ubezpečoval ho, že je vše v pořádku a může jet rovnou na Orlík (rekreační zařízení).

To, že se převrat uskutečnil po dohodě SSSR a USA a pod dohledem sovětských orgánů neznamena, že v převratu nebyli aktivní příslušníci dalších zpravodajských služeb, naopak, je to velmi pravděpodobné, protože Praha, jako již mnohokrát v historii, byla průsečíkem zájmu řady států. Také měli řadu svých agentů mezi československými občany, zvláště mezi těmi, kteří působili služebně v zahraničí. Proto také Jozef Mlynárik v parlamentu vystoupil proti záměru lustrvat aktivitu nových poslanců i v cizích zpravodajských službách a návrh poslance Miloslava Ransdorfa „lustrvat“ spolupráci se všemi zpravodajskými službami, byl zamítnut. Naopak českoslovenští agenti v zahraničí byli cizím zpravodajským službám prozrazeni.

Role KSČ a veřejnosti

Charakterizujme další prvky, které byly součástí události, tedy listopadového převratu. Komunistická strana byla řízena na principu demokratického centralizmu. Neuvědomovaným handicapem byla

v ústavě zakotvená vedoucí úloha strany, což zákonitě muselo vést k politické degeneraci. Vedení strany mělo nepřiměřeně velkou moc, což znamenalo systémově rigidnost a těžkopádnost pro její transformaci. Když se v roce 1989 začalo pro nadcházející sjezd připravovat zrušení vedoucí úlohy KSČ, bylo již pozdě.

Stav komunistické strany měl silné historické konotace. Její vedení se formovalo pod přímým tlakem Sovětského svazu a půlmilionové armády v Československu v konfrontaci s procesy Pražského jara, s nimiž se ztotožňovala, a v nichž byla aktivní většina společnosti. Nejen ve vrcholných orgánech komunistické strany, ale v celé řídicí struktuře československé společnosti byli komunisté, kteří se z pohledu nové politické situace v Pražském jaru zkompromitovali a byli nahrazeni v průměru o generaci mladší vrstvou. Celá tato generace politiků a manažerů se do nových pozic nedostala v klasické politické soutěži a manažeři jako vyústění odborné kariéry, ale ve velké míře pasivitou a přitakáním. Byla to vrstva, která jak strukturou osobnosti, tak chováním odpovídá charakteristice deprivantů dle Františka Koukolíka (1996).

Nesouhlasím, že všichni členové KSČ a SSM byli pouze kariéristé, avšak ve vyšších patrech politiky, zvláště v SSM, jak doložil i polistopadový vývoj, byl mimořádně velký podíl kariéristů a pragmatiků bez jakýchkoliv ideálů a duchovních hodnot. Tito vysocí funkcionáři SSM jsou vyhraněnými reprezentanty „normalizační generace“ „s typickou generační výbavou pragmatizmu a sociální adaptability (Sak, 2016, 2019). Záležitostí pro případovou studii je Vasil Mohorita, listopadový předseda ÚV SSM, člen sekretariátu ÚV KSČ a polistopadový první tajemník ÚV KSČ, který se již několik let vyhlašuje za celoživotního bojovníka proti komunismu.

Moc celého československého managementu, politického i ekonomického, sice nominálně vycházela z voleb, ale fakticky jejich moc pocházela od sovětského politbyra. Udržení moci a mocenský vzestup byl proto logicky spojen především s uspokojováním nositele moci, tedy se sovětskými představiteli. Politický boj v rámci jevů a procesů souvisejících s českou společností byl proto druhotný.

Politické kompetence se u této generace politiků systémově nerozvíjely a dokonce stagnovaly. Navíc celá generace stárla, aniž byla kontinuálně nahrazována příslušníky mladší generace. V druhé polovině osmdesátých let již v Československu vládla gerontokracie, která se bála mladé generace a mladých lidí. Odclonění politického vedení od reálných politických procesů a aktivit vedlo k atrofii politických kompetencí, schopností politické analýzy, formování politických vizí a koncepcí a jejich realizace. V době převratu vedení KSČ bylo na tak nízké úrovni, že vlastně ani nebylo schopné v reálném čase chápat vyvíjející se události převratu, tím méně na ně reagovat. Křiklavým příkladem je zvolení Karla Urbánka generálním tajemníkem KSČ. Politika, který by byl snad schopen řídit menší okresní město, a to ještě v klidné situaci. Jako krizový politik byl naprosto neschopný a způsob, jakým Miloš Jakeš ve své knize (Jakeš, 2018) obhájí tuto volbu formálními znaky K. Urbánka dokládá, že vedení KSČ bylo zcela mimo chápání situace. Československý politický management představoval sněhuláka, jehož strukturu drží mráz („Mráz přichází z Kremlu“), v tomto případě moc Sovětského svazu. Jakmile mráz povolil, sovětské politbyro přestalo držet vedení KSČ, vedení se rozložilo jak sněhulák na jarním slunci.

Jedině zásluhou Gustáva Husáka toto vedení vydrželo tak dlouho. Gustáv Husák je vnímán jako hlavní symbol normalizace se všemi negativními konotacemi. Myslím si, že je mu poněkud křivděno. Vzpomínám, jak v rozhovoru na jaře 1968 mi profesor M. Disman, všeobecně respektovaný sociolog první generace revitalizované sociologie, říkal, že v Československu jsou jen dva politici, Zdeněk Mlynář a Gustáv Husák. G. Husák nenapsal zvací dopis a nepatřil až do srpnové invaze ke konzervativnímu křídlu ve straně. Mohu jen spekulovat, ale domnívám se, že posrpnový Gustáv Husák je kombinací osobních mocenských ambicí a pragmatického vyhodnocení situace. Sověti jako s poinvazním lídrem počítali s Vasilem Bilakem, avšak jednak situace v Československu se vyvinula jinak, než počítali, a dále se prokázalo, že Vasil Bilak není schopen situaci zvládnout. Naopak v těžké krizové situaci se jako velký hráč ukázal Gustáv Husák (Macháček, 2017).

Davy na ulici a jejich revoluční aktivita v ulicích připomínaly Formanovy filmy s herci naturščíky, kteří hrají tak dobře, protože nevědí, že to, co dělají, není skutečnost, ale divadlo. Nejlepší herci jsou ti, kteří nevědí, že jsou herci. Tyto davy, které hrály revoluci, dodaly události převratu autenticitu. Scénář a převrat zakryly závojem „máji“, iluzí skutečnosti. Řada z nich dodnes nepochopila svou roli v tehdejších událostech. Po tom, co se do převratu zapojila i média, dostávaly neustále nové a nové dávky psychologické drogy, jak jsou úžasní, tvoří historii, porazily komunismus. Současně již tehdy jim naimplementovali emoce viny a studu vůči disidentům, kteří jsou ti praví hrdinové.

Celý tým propagandistů, psychologů, marketingových odborníků a dalších profesí odvedl mistrovské dílo, z výchozí názorové pozice odvedl postupně lidi k jiným hodnotám, názorům, postojům. Když porovnáme současnost s proklamacemi Václava Havla a dalších „osobností“ převratu na náměstích v listopadu až lednu, tak vidíme něco zcela rozdílného. Výzkumy veřejného mínění v listopadu a v prosinci 1989 ukázaly, že drtivá většina si přeje socializmus. Pro kapitalismus bylo ve výzkumech pouze 4–7 %. Proto také Václav Havel říkal, že ho nepřátelé pomlouvají, že je proti socializmu. Tehdy také ještě chtěl rozpustit nejen Varšavskou smlouvu, ale i NATO.

Statečnost občanů bojujících proti komunistickému režimu v listopadovém převratu je možné vidět dvojím způsobem. Jednak se jedná zřejmě o část disidentů, kteří věděli, že represivní složky, kromě divadla na Národní třídě, jsou paralyzované a za disidenty stojí moc Sovětského svazu spolu s USA a vlastně celého západního světa a dále občané, kteří se domnívali, že s někým bojují.

Motivaci a chování lidí v převratu a po převratu nelze vysvětlit jedním modelem.

– Jeden typ chování je pragmaticky racionální. V Čechách je hluboce založen politický způsob chování šachisty. Češi sledují vývoj na šachovnici, nemění postupně chování a pak náhle, když přehodnotí situaci, ze dne na den změni své chování o 180 stupňů ve snaze nezůstat na straně poražených.

– Vliv médií, propagandy a vlastního sociálního pole. Nechtějí se odlišit od svého sociálního pole a nálad ve společnosti a plynule přizpůsobují své chování, takže jsou stále součástí většiny. Jedná se o typ chování, který David Riesman (1968) charakterizuje gyroskopem.

– Chování mění ze strachu, jsou vnímavější vůči podnětům znamenajícím ohrožení.

– Chování vyplývá z vyhodnocení situace jako chaotické, mocenská struktura se hroutí, nově se rozdávají karty a je možné vylepšit svou sociální pozici, udělat kariéru, získat funkci, ukrást – zprivatizovat majetek. To je typ, který prochází režimy. Po rozpadu Rakouska Uherska se z rakouských udavačů a tajných stávají vlastenečtí udavači a tajní, kteří se v 2. republice orientují na německý nacismus a po válce bojují s Němci a nalepí se na komunistickou stranu. V normalizaci jsou v prověřkových komisích a po listopadu chtějí zakázat komunistickou stranu.

– Skupina idealistů, která chce oživit hodnoty, ideje, myšlenky, cíle a normy Pražského jara a obecné lidské hodnoty (Polreich, Petránek). Lidé této orientace jsou z veřejného prostoru postupně vytěšňováni. Překážejí dokonce i mrtví, a proto, když tragicky zahyne na silnici mimořádná osobnost JUDr. Miroslav Polreich, „normalizační“ Česká televize jeho úmrtí ve vysílání ani jednou nezmíní.

– Malá skupina, která nebyla zformována šedesátými léty a Pražským jarem, ale jejich sociální osobnost se utváří rozvojem vnitřního duchovního potenciálu a pod vlivem rodiny a jiných primárních skupin. Jejich mravní a duchovní hodnoty potlačují pud sebezáchovy, což jim brání zůstat na vítězné straně, protože, jak víme z historie, vítězná strana „loupí, pálí, vraždí, znásilňuje a odhazuje již nepotřebná hesla a ideály“.

Prognostický ústav

Exkluzivní pozici měl v osmdesátých letech v systému Prognostický ústav ČSAV. Vznikl na popud sovětského vedení a sovětská podpora

trvala po celou dobu jeho existence, zatímco vedení KSČ k němu a jeho produktům mělo rezervovaný postoj. Jeho exkluzivitu lze doložit srovnáním např. s podobným ústavem ČSAV. Zatímco v počtem pracovníků více než dvojnásobném Ústavu pro filosofii a sociologii ČSAV nemělo osobní plat více než pět pracovníků, v Prognostickém ústavu to bylo kolem čtyřiceti. Podobně to bylo s lidmi vyškrtnutými a vyloučenými ze strany, jejichž zaměstnání na exponovaných pracovištích bylo velmi obtížné. V ÚFS to bylo několik jedinců a v Prognostickém ústavu opět kolem čtyřiceti. Pracovníkem ústavu se stal také Karel Köcher, nejznámější československý špión působící v USA a po odhalení v USA vězněný. V roce 1986 byl na berlínském mostě Glienicker Brücke vyměněn za sovětského špiona Natana Ščaranského. Výjimečný byl i ředitel, který ústav vybudoval a řídil týmy, které byly nositeli hlavních výstupů. Prof. Valter Komárek byl intelektuálně mimořádná osobnost, s velkým politickým rozhledem a kompetencemi. Mimořádná byla i jeho osobní historie. Od padesátých let byl u všeho zásadního, co se v Československu v ekonomice, řízení a politice dělo, s přesahem do zahraničí. Mimo jiné byl vyslán na Kubu, kde několik let dělal poradce Che Guevarovi. Jeho zahraniční angažmá překonával snad jen František Kriegel. V listopadu, kdy se s představiteli státu a KSČ v Kremlu již nikdo nebavil, odjel Valter Komárek do Moskvy. Funkce Prognostického ústavu vyvrcholila personálně v polistopadovém období, tedy v tom nejzásadnějším, kdy se nastavovala trajektorie vývoje společnosti na desetiletí. Členy vlády se stalo několik pracovníků Prognostického ústavu (Komárek, Klaus, Dyba, Dlouhý, Ježek, Mládek), zatímco z jiných ústavů ČSAV se členem vlády nestal ani jediný. Ti, kteří nevytvořili novou vládní exekutivu, např. pracovníci Prognostického ústavu M. Ransdorf nebo J. Dolejš se stali čelnými politiky opoziční KSČM (poslanci...). Nedlouho poté Prognostický ústav v roce 1993 zanikl.

Otázka moci

Dodateční propagandisté a interpreti společenských příčin převratu vyzdvihují jako to, co vadilo lidem na předlistopadové společnosti, nedostatek banánů a popravu Milady Horákové. Někdy se dodává ještě

vybavení společnosti auty a novou technologií, jako byly počítače. Podstatnější rozpor mezi občanem a společností bylo však uplatňování moci komunistického politického systému, který byl v rozporu s komunistickými a socialistickými principy. Reálná politická moc byla v rozporu s výchozími principy vycházející z vize socialistické a komunistické společnosti, s hodnotami a idejemi, stejně jako je římskokatolická církev svou praxí a historií v rozporu s učením Ježíše. Oba tyto rozpory český národ nejen reflektoval, ale také prožil a vnesl do historie lidstva úsilí o jejich překonání a v obou případech za tento pokus tvrdě zaplatil. V obou případech tyto snahy nebyly omezeny egem jedince či národním egoismem, ale měly civilizační rozměr. Jan Hus a husitství předznamenalo reformaci a Pražské jaro s demokratickým socialismem či socialismem s lidskou tváří, i když bylo naposledy převratem StB v listopadu 1989 zadupáno, snad ještě jiskérkami doutná pod povrchem a při vhodných sociálních, ekonomických a duchovních podmínkách se může stát podnětem při řešení civilizační krize.

Klíčovým tématem listopadových událostí, tak jako všech převratů a revolucí, byla otázka moci. Tento fakt je naprosto zjevný, co však již není tak zjevné, je struktura moci, vůči níž se populace vymezovala a reflexe moci a její struktury. Zcela běžným důsledkem revolucí a převratů je v konečném důsledku pro manipulované aktéry událostí poškození jejích zájmů. Ač velká část „revolucionářů“ si strukturovanost moci, proti níž se vymezuje, neuvědomovala, reálně vyvíjela proti ní aktivity. V listopadové struktuře moci, proti níž se česká populace vymezovala, rozlišuji čtyři roviny:

1. moc Sovětského svazu uplatňovaná prostřednictvím mocenské elity dosazené v normalizaci;
2. moc české normalizační politické elity, především aparátu strany;
3. moc multigenerační stranické elity vládnoucí od února 1948 do listopadu 1989;
4. obecná moc politické elity, která se vůči občanům projevuje v každém dosavadním politickém systému.

První republika, západní politický systém, monarchie, diktatury, ve všech těchto systémech vystupuje moc proti člověku a naplňuje myšlenku G. W. F. Hegla o vztahu „pána a raba“. Valná část populace si tuto obecnost moci neuvědomovala a domnívala se, že výkon této moci je spojen pouze s komunistickým režimem. Je pravda, tlak moci po listopadu byl oslaben, což však mělo svou funkci. Rozkradení státního majetku bylo snazší v chaosu a stavu sociální anomie. Vynucování práva nebylo žádoucí. Právo se mělo opožďovat za ekonomikou. Listopadové představy české společnosti o zániku mocenských azimutů moci a občana byly naivní a v tomto smyslu není nikde vidět světélko na konci tunelu.

Jedná se o jednu z forem odcizení, o kterém píše Karel Marx, o odcizení od moci. K jeho vizi komunistické společnosti patří také překonání tohoto odcizení a nastolení vlády občanů sobě. To předpokládá zánik politických stran, státu a jeho represivních složek.

Aniž by tato skutečnost byla reflektována, postupně se vymezování vůči moci diferencovalo do těchto čtyř skupin moci, případně do jejich kombinace. Tyto druhy moci vyjadřovaly také odlišné zájmy, a proto jak se ve společnosti vyvíjela politická situace a byly podle ní nastolovány odlišné zájmy, stále více jdoucí do minulosti; normalizace, srpnová invaze, únor 1948, před únor 1948 (Schwarzenberg, Walderode, Havel), první republika, Rakousko-Uhersko (Lichtenštejn), reformy Josefa II, Bílá hora (církev), tak každý další krok vyžadoval další útoky na mocenské jištění těchto kroků. V současnosti situace pokročila již tak daleko, že ani národní stát či národ nemá třicet let po převratu jistou existenci. Německá kancléřka vyzývá, stejně jako Adolf Hitler v minulosti, abychom se vzdali státní suverenity a politiků a úředníků opět ochotných se zaprodat je více než dost.

Babiš, průsečík společenských procesů, sociálních a politických jevů

Útoky na Andreje Babiše vzhledem k jeho členství v KSČ a údajné spolupráci s StB vzhledem k širšímu společenskému a historickému kontextu mají jednoznačně účelový a selektivní charakter. Česko již mělo

premiéra, který byl před listopadem členem KSČ a agentem StB, avšak na rozdíl od A. Babiše neměl mandát vzešlý z voleb, ale pouze mandát vzešlý z libovůle Václava Havla, tím premiérem byl Josef Tošovský. Tehdy se žádné protesty, petice ani manifestace nekonaly. Proč asi?

Prezident republiky gen. Petr Pavel (alias Pávek) na loňské oslavě 17. listopadu v Praze na Národní třídě.

Morální vydírání a manipulace, efektivní nástroj ovládání lidí

Jeden z nástrojů měkké moci je morální vydírání. Z historie je dobře známo. Katolická církev dva tisíce let vyvíjí morální tlak na každého člověka imperativem, že Ježíš se za něho nechal ukřižovat a z toho vyplývá tlak na sebereflexi každého člověka, jejímž žádaným výsledkem je pocit nízkosti, mravní nedostatečnosti a nesplnitelného dluhu člověka vůči Ježíši zastupovanému na zemi katolickou církví, která proto může požadovat cokoli, a přesto člověk zůstává dlužníkem.

Tento mechanismus je uplatňován v české společnosti tři desetiletí. Ovšem ten, s kým je poměřován český občan, není Ježíš, ale disidenti a chartisté. Zatímco v příběhu katolické církve je člověk zatížen prvotním

dědičným hříchem, tedy něčím, co se událo dávno před tím, než se on narodil, současný člověk je morálně zatížen tím, že žil v „komunizmu“. (V komunizmu samozřejmě nežil, protože v Československu žádný komunismus nebyl).

Předpokládá se, že vzhledem k tomu, že se občan nechoval jako disidenti, tak se za sebe a za své chování stydí. V lepším případě se pro něho hledají polehčující okolnosti jako v případě nedávno zemřelého Karla Gotta. Ten, kdo chce dělat kariéru, kdo chce patřit do smečky, musí tento příběh vyznávat. Případnou ilustrací tohoto příběhu je výpověď geniálního konformního kariéristy prof. Cyrila Höschla, který v rozhlasovém pořadu Jak to vidí (C. Höschl), vzápětí po pohřbu Karla Gotta z výšin vysokoškolského profesora pronesl, že lidé měli rádi Karla Gotta, protože jim pomáhal vyrovnat se se studem, který mají z kolaborace s „komunizmem“ vzhledem k disentu, protože proti komunizmu nebojovali.

Ovšem když vedle sebe postavíme běžného občana a disidenta, u koho z nich je větší pravděpodobnost, že byl stalinistou a agentem StB. Samozřejmě, že větší pravděpodobnost je u disidenta. Kdo se tedy tady má stydět? Mají se stydět učitelé, že naučili tisíce dětí číst a psát, porodníci, že přivedli na svět tisíce dětí, zdravotníci, že dětská úmrtnost byla v Československu jedna z nejnižších na světě, popeláři, že udržovali města čistá, zemědělci, že zajišťovali české populaci soběstačnost kvalitními potravinami, komunista Otta Pavel či Bohumil Hrabal, že ve státních nakladatelstvích vydávali vynikající literaturu, která obohacovala vnitřní svět statisíců lidí, komunista Emil Zátopek, že reprezentoval Československo způsobem, že se stal jedním z největších atletů všech dob, tvůrci naší expozice na Světové výstavě Expo 58 za vytvoření výstavy, kterou ohromili celý svět. Tito lidé, to je ta sůl země ze Solženicynovy „Matrjoniny chalupy“.

Mají se stydět vzhledem k disidentům, kteří pořádali mejdany a orgie a žili v oparu alkoholu? (V pořadu věnovaném Českou televizí Petrovi Hapkovi, říká Petr Hapka, že s Václavem Havlem jezdil na orgie pořádané na Hradčanech Jiřím Muchou. Rád řídil auta Václava Havla, protože měl vždy ta nejlepší. On řídil a vzadu Václav Havel souložil, pak se vyměnili).

Ač Václav Havel dával světu na odiv, jaké má úžasné manželství a úžasnou manželku Olgu, měl souběžně dvě trvalé milenky. Po propuštění z vězení nešel za manželkou, ale za milenkou. Kromě s dvěma trvalými milenkami spal vedle toho ještě s kdekým (Žantovský, 2014). Když přivedl milenku do jiného stavu, napsal jí, že půjde na potrat a ať to bere sportovně, nebude první ani poslední. Když s ní měl jít před interrupční komisi, napsal jí, že nemůže, protože mu přivezou dříví (Vodňanská, 2018). Takto u Václava Havla vítězila pravda a láska nad lží a nenávistí.

O způsobu, jakým vykonával prezidentský úřad, dokonale vypověděla v České televizi Madeleine Albrightová. „Spolupracovalo se mi s ním výborně, já mu zatelefonovala, co má udělat, a on to udělal“. Tak kdo se má stydět? Když se připravovalo bombardování Jugoslávie, tak Václav Havel Orwelův newspeak převedl z literatury do reality a aby lidstvu vysvětlil, jak má bombardování vnímat, nazval ho humanitárním. Když USA na základě vylhaného zdůvodnění napadlo vojensky Irák, ministr obrany USA Colin Powell se za útok omlouval a další američtí politici agresi označovali dodatečně za chybu, Václav Havel podepsal dopis, který k napadení Iráku vyzýval. Mrtvých Iráčanů bylo přes milion a dva miliony jich ztratilo domov. Země je dodnes rozvrácena, s nestabilními vládními strukturami Tak kdo se má stydět?

V televizní debatě bezprostředně po 17.11.1989 Václav Havel z obrazovky sděloval nechuť k majetku a odmítal možnost, že by nějaký převzal. Pokud by se nějaký majetek k němu dostal, tak by ho rozdál kamarádům. V roce 1992 V. Havel restituoval Lucernu a ač odmítal mluvit s komunisty, tak Chemapolu Václava Junka, agenta StB a člena ÚV KSČ, prodal v roce 1997 Lucernu za umělou, nadhodnocenou cenu 200 milionů Kč. Chemapol byl v té době ve finančních potížích a Lucernu na nic nepotřeboval. Po bankrotu Chemapolu zaplatili Václavu Havlovi Lucernu daňoví poplatníci. Zanedlouho Václav Junek prodal Lucernu za výrazně nižší cenu 145 mil. Kč Dagmar Havlové. Klasický mafiánský podvod. Kdo se tedy má stydět?

V prosinci 1989 se jednalo o funkci prezidenta. V úvahu přicházel Václav Havel a Alexander Dubček. Václav Havel se ostýchal, že to sice nechce

dělat, ale obětuje se a do voleb, do léta to vezme. Při osobním jednání obou kandidátů Václav Havel slíbil, že když Alexander Dubček odstoupí z kandidatury, tak ho podpoří při volbě prezidentem za půl roku. Za půl roku neskončil, a naopak využil změny státnosti a ústavy k pokračování ve funkci až do roku 2003. Při jedné volbě dokonce na den volby zavřeli do vězení poslance Miroslava Sládka, jehož hlas chyběl, a po volbě opět pustili. Tak kdo se má stydět?

Když šlo o kamarády Václav Havel neváhal využívat amnestie a abolice, jako např. otcovrahovi Martinu Odložilovi či Martě Chadimové, která pomocí podvodů chtěla restituovat několik barokních paláců na Malé Straně. Tak kdo se má stydět?

Václav Havel kritizoval Eduarda Beneše za to, že neuchoval Československo. Eduard Beneš však byl v mimořádně těžké situaci. Československo bylo zrazeno a vydáno svými spojenci Hitlerovi. Sudety, které byly budovány jako pevnost proti nástupu Německa, byly obsazeny Německem. Po roce 1989 bylo Československo v nejlepší mezinárodní situaci ve své historii. Ze všech stran mu byla vyjadřována podpora a nabídka spolupráce. A tehdy, kdy byl Václav Havel ve stejné funkci jako Eduard Beneš, avšak s daleko větším vlivem, došlo k rozbití Československa. Dědictví Masaryka, Štefánika, Beneše a dalších mužů 28. října, zahraničních a domácích odbojářů, kteří v boji za osvobození vlasti položili životy bylo pošlapáno, a to v době, kdy jsme se holedbali svou demokratičností neústavním a nedemokratickým způsobem. Tak kdo se má stydět?

Česká společnost se začne měnit k lepšímu až kariéristé (velmi často dřívější nomenklaturní komunisté a spolupracovníci StB, často se „selektivně poskytovanou omluvou) typu prof. C. Höschla přestanou disidenty adorat a sdílet příběh morálního vzoru disidentů, protože to nebudou považovat pro svou kariéru za výhodné.

Druhá normalizace

V životě je běžné, že to, co je protikladné, teze a antiteze se sloučí v syntéze. Vyšetřovatel a vyšetřovaný, dobyvatel a původní obyvatelstvo

vytvoří zvláštní sociální entitu. Podobně je to s normalizační elitou a disidenty, kteří se vymezovali vůči normalizační elitě až s ní svým způsobem splynuli. Běžný občan žil v normalizaci do značné míry mimo politický systém a normalizační politika a ideologie v jeho mentálním a sociálním poli byly zcela okrajové, zatímco disidenti měli tak intenzivní kontakt až skončili s mocenskou elitou v jakémsi klinči. A když mluví o dědictví normalizace v nás, mluví především o sobě.

Vzápětí po převratu se stejně jako po sovětské invazi konaly prověrky, které se stejně jako na počátku sedmdesátých let staly vítaným nástrojem odstranění kolegů v konkurenčním boji, v němž lidé přicházeli o zaměstnání. To, co bylo kritizované v předchozí společnosti, to znamená obsazování funkcí na základě známostí, nepotismu, klientelizmu a „rudé knížky“ se vrátilo. Funkce dostávali kamarádi z disentu a z mejdanů. Zvláště na funkci ministra vnitra se stalo normou, že ministr nesmí mít vysokoškolské vzdělání, a tak se střídali pasáci krav s taxikáři. Opět se udávalo a kádrovalo. Udávání ve společnosti dokonce narůstá, valí se jako sněhová lavina a nabaluje. Stává se jakousi módou, vznikají udavačské skupiny např. elfové. Samozřejmě, že udavači a udávání existovalo vždy, dokonce již ve starověku, ale dělo se skrytě a bylo považováno za něco špinavého. V naší společnosti je tendence udělat z udávání společensky prestižní činnost. Čím to je? Spadla naše společnost mravně již tak nízko, že se na samém dně potkala s činnostmi jako je udávání? Také existuje varianta, že za vzestupem udávání a navazujících aktivit, včetně mazání na internetu, jsou zpravodajské služby a navazující neziskové organizace.

22.10. byl pořad 90' ČT24 věnován výzkumu, v němž respondenti srovnávali, kdy bylo lépe, zda za socialismu či v současnosti. Poměrně značná část respondentů hodnotila lépe socialismus. Šéfredaktorka magazínu Paměť národa Markéta Bernatt-Reszczyńska tento výsledek interpretovala jako důsledek, že se lidé nevyrovnali s minulostí, protože komunismus je stejně hnusný jako nacismus a Němci se s nacizmem vyrovnali. U této reprezentantky střední generace je patrný převod totalitarizmu z minulé do současné společnosti. Každý má právo na svůj názor a nelze ho kádrovat z pozice toho jediného správného názoru. Jak

Markéta Bernatt-Reszczyńska dospěla k přesvědčení, že právě ona je nositelem pravdy. Byla na hoře Sinaj a Jahve jí sdělil tuto pravdu? Každý může mít svá vlastní kritéria pro hodnocení společnosti. Každý člověk je jedinečná individualita, s různou úrovní inteligence, mravní a duchovní vyspělosti a z toho vyplývají i očekávání od společnosti a vlastní kritéria hodnocení společnosti. Jediné, co mohu, je s druhým člověkem nesouhlasit, ale nemohu ho dehonestovat a ponižovat. Pokud se to děje, tak je to nástroj totalitarizmu, kdy lidem vnucuji ten jediný správný názor.

Pro hodnocení Markéty Bernatt-Reszczyńskiej může být hlavním kritériem hodnocení společnosti snadnost cestování, dostupnost pornografie na internetu nebo v divadle, a pro jiného dostupnost bydlení, kdy pro seniora nebyl v dřívější společnosti problém zaplatit z důchodu nájemné ani v Praze, zatímco dnes nestačí na nájem ani celý důchod. Ztotožnit nacismus s komunizmem je již čirým projevem nevzdělanosti a neschopnosti sociální analýzy, nehledě na to, že komunismus nikde nebyl, natož v Československu.

Přítomný sociolog Petr Soukup vysvětloval v besedě názory respondentů tím, že jsou občané pod tlakem falešných zpráv (fake news). Jsou však data o 900 tisíci lidech v exekuci, o více než polovině zadlužené populace, částky za nájem bytu v Praze, čísla o dětech, jejichž rodiče nemají na teplý oběd, výše důchodů, neumožňující seniorům důstojný život fake news? Potom je Česká televize největším šířitelem fake news. Vysvětlení je jednodušší, ze sociologů se stali šířitelé propagandy.

Pochopení převratu

V listopadu 1989 a v následném období i v důsledku toho, že se aktivně zúčastnili některých událostí, velká část společnosti žila v přesvědčení, že v Československu spontánně vznikla revoluce a lidé si vynutí společenskou změnu podle svých představ. U mnoha z nich, zvláště v prvních dnech a týdnech, můžeme mluvit o euforii či až o jakémsi změněném stavu vědomí. Samozřejmě již tehdy existovali lidé, kteří mýtu revoluce nepodlehli a ve větší či menší míře se v poznání blížili

skutečnosti. Naopak mnoho lidí, právě proto, že byli účastníky, tak tato skutečnost jim až do současnosti brání v nadhledu a vhledu od mýtu k pravdivé reflexi.

Tak jak to po revolucích bývá, po roce, po dvou se začalo mluvit o ukradené, ztracené revoluci nebo se používala fráze „proto jsme klíči necinkali“. Ovšem žádná revoluce ukradená nebyla, pouze si účastníci davových událostí na ulici z listopadu 1989 začali uvědomovat, že nová společenská skutečnost neodpovídá jejich představám a tomu, co aktéři převratu na náměstích slibovali. Již nebylo možné realitu skrývat a stále výrazněji se ukazovaly obrysy nové skutečnosti, která byla realizací scénářů převratu. O to více Česká televize s umanutostí psychopata neustále znova a znova opakuje příběh „sametové revoluce“.

Je třeba přiznat, že prozívat skrze již dopředu připravený a dále znova a znova konstruovaný mýtus „sametové revoluce“ není vůbec snadné. Příčin je několik. Je normální, že ze společenské události neznáme všechny jevy, které ji tvoří. Na základě těch jevů, které známe, si dotváříme celý příběh, celou událost. Tento způsob poznání pomocí konstrukce události doplněním známých jevů nejen selhává, ale přímo člověka mate.

Událost 17.11. si představme jako promítnutou na plátno, ovšem není promítán jeden diapozitiv, ale na sebe je poskládáno a promítáno několik diapozitivů – realizovaných scénářů. Na plátně vidíme různé děje, jevy, které však na sebe nenavazují, ale vytvářejí jakousi surrealistickou skutečnost, metarealitu. Jedinec, který se snaží ze tří jevů dotvořit a pochopit událost se dostane do úzkých, protože každý jev je realizací jiného scénáře a patří do jiného příběhu, má jinou logiku. Představme si divadelní jeviště, na kterém se souběžně hraje několik představení podle několika scénářů. Jak může na jevišti propletená představení divák rozebrat a poskládat podle logiky několika představení? A to je situace 17.11.1989.

Máme zde scénář oficiálních struktur, které povolily manifestaci na Albertově.

Máme zde scénář části stranického vedení, které chtělo odstranit stávající stranické vedení.

Máme zde nejsilnější a hlavní scénář podle zadání gorbačovského vedení SSRR, realizovaný částí StB a ministerstva vnitra.

Máme zde scénář studentských struktur.

Máme zde předpokládané scénáře dalších zpravodajských služeb.

Máme zde sice spontánní, ale agenty StB modulované chování davu.

Scénáře se ve větší či menší míře realizují, narážejí na sebe, vzájemně se ovlivňují a vytvářejí metarealitu, v níž jsou rozvolněně obsaženy všechny scénáře. Rozvolněně protože dav se nechová jako vojenský útvar podle rozkazu, ale narušuje rigiditu a strukturu všech scénářů. S vývojem událostí a vyčerpáváním potenciálu jednotlivých scénářů dochází k jejich slévání do jednoho proudu skutečnosti. Lze předpokládat, že v průběhu samotného převratu málokterý z aktérů znal celou skutečnost v rozpětí všech scénářů.

V poznávání listopadového převratu existuje také vedle metareality několika realizovaných scénářů také fenomén „cibule“ – vrstev reflexe převratu. Po tom, co jeden mýtus je odkryt a přestává být pro manipulaci davů účinný, odkrývá se další vrstva, další mýtus.

Pochopení listopadového převratu ztěžuje také mechanismus poznávání skutečnosti. Svět kolem sebe nevnímáme pouze smysly, ale do značné míry také myslí, která s daty dodanými smysly pracuje. Na základě našich zkušeností si vytváříme v mysli vlastní svět a při vnímání toho vnějšího světa ho porovnáváme s tím naším vnitřním. Pokud vnímaná skutečnost je v rozporu s naším vnitřním světem, mysl vytváří bariéry k jejímu přijetí. To se netýká pouze přírodní reality a souvislosti mezi přírodními jevy, ale také sociální skutečnosti a souvislosti mezi sociálními jevy. Jestliže měli lidé ve vědomí uloženo, že StB a disidenti jsou něco protikladného, neslučitelného, nepřátelského, tak jim to brání přijmout myšlenku o společně uskutečněném převratu. Ještě méně

akceptovatelná je skutečnost převratu realizovaného disidenty spolu s StB, jehož přípravu spolufinancoval Geoge Soros.

Bez metodologického východiska, že realita 17.11. je projevem několika scénářů, nelze listopadový převrat pochopit. Navíc média, především Česká televize, a zpravodajské služby do současnosti neustále oživují mýtus sametové revoluce. Jakou mají generace narozené po převratu a neznající realitu čtyřiceti předlistopadových let a celý život vystavené masivní propagandě prozívat mýtem „sametové revoluce“?

Jak souvisí listopadový převrat se současností? Listopadová hesla a vize aktérů „sametové revoluce“ jsou vyprázdněna a realita je stále více opakem těchto vizí, a stále více lidí tento rozpor vnímá. Reflexe tohoto rozporu je největším současným problémem mocenské a ekonomické elity a jejich dalšího drancování a parazitování na české společnosti. U nových generací je problém řešen masivní propagandou, čemuž napomáhají sociální sítě a závislosti na internetu, vedoucí k potlačení nejen kritického, ale myšlení vůbec. Jejich názory a postoje jsou ve velké míře produktem sdílení a podpory (lajkování). Pokusem potlačit vliv kritického myšlení starších generací ve společnosti je výzva komisařky Evropské komise Věry Jourové, aby mladí kontrolovali své rodiče a prarodiče při jejich čtení na internetu a vysvětlovali jim co čtou (samozřejmě tím jediným správným názorem).

Problémem manipulace je kategorie svobody a demokracie. Doposud novým generacím bylo úspěšně implementováno, že na rozdíl od předchozí společnosti, žijí ve svobodné a demokratické společnosti a mají proto velké štěstí. Ovšem každá společnost tvrdí, že je svobodná a demokratická.

V dalších mocenských bojích o kořist však moc za oponou, která si pro svůj boj vytvořila „draka“ „Milion chvilek...“, jako důvod boje o moc zpochybňuje stávající demokracii a svobodu. To je ovšem nebezpečná hra, protože řízený převrat se může moci za oponou vymknout.

Již zakladatel sociologie Auguste Comte zdůrazňoval význam měkkého přediva-ideje, hodnoty, světonázoru, pro udržení soudružnosti

společnosti. Když chybí ideje, je možné je nahradit zbožštěným idolem. Evropa to dokázala celá staletí s Ježíšem. Ježíš, který byl ukřižován za ohrožování tehdejší moci v podobě sanhedrinu (velerady), byl zneužit k udržování následných generací moci. Opět ten stejný mechanismus „politického juda“.

Stávající elita, resp. její část, chce absenci idejí a hodnot nahradit zbožštěným Václavem Havlem. Jeho reálnou podobu nahradila mediálním konstruktem, který se však stále více drolí pod tlakem reálných událostí a jevů z jeho života, které se dostávají na světlo i díky lidem z jeho nejbližšího okolí. Čím více se mediální konstrukt drolí, tím silněji havloidní média mýtus Havla jako morální ikony znova a znova reprodukuje. Česká televize se dostává až do jakési hysterické křeče. (viz hysterické výkřiky Jakuba Železného na obrazovce, že nepřipustí, aby se o Václavu Havlovi mluvilo špatně). Mýtus Havel má pro ně kruciální význam, protože je substitucí ideologického zdůvodněním převratu.

Od počátku převratu do současnosti se vytěsňují z mediálního a veřejného prostoru dvě skutečnosti a myšlenky.

Skutečnost, že Československo **bylo od srpna 1968 okupováno a nebylo suverénní zemí**. Její občané a představitelé nemohli svobodně rozhodovat. Z nesvobody do roku 1989 si lidé vycinkali jiný druh nesvobody.

Druhá myšlenka předpokládá, že z hlediska budoucnosti existovaly jen dvě varianty:

1. pokračování v daném systému;
2. vybudování mafiánského kapitalizmu, na základě rozkradeného státního majetku. Tato varianta se také uskutečnila. Národní bohatství přitom od února 1948 do listopadu 1989 vzrostlo 7x.

Nebyla to přitom pravda, **možností budoucnosti byla celá řada**. Tato varianta však nejlépe vyhovovala vekslákům, zlodějům, zahraničnímu kapitálu, církvi, části stranické nomenklatury a StB, emigrantům, části disentu, Sudetským Němcům, bývalé šlechtě a válečným kolaborantům

s fašizmem. Ve skutečnosti existovaly další možnosti vývoje, a to navzdory scénářům zpravodajských služeb a dalších subjektů.

Co přinesl listopadový převrat, co můžeme oslavovat:

- nedemokratický rozpad Československa v rozporu s ústavou;
- rozkradení, vytunelování, zničení většiny klíčových českých továren, likvidace české ekonomiky... česká ekonomika neexistuje, protože velké klíčové továrny mají sídlo v zahraničí“ (prof. M. Zelený);
- „stali jsme se kolonií“ (I. Švihlíková);
- propad zemědělské produkce a ztráta potravinové soběstačnosti;
- v supermarketech nahrazení kvalitních domácích potravin nekvalitními potravinami ze zahraničí;
- privatizaci bank do rukou zahraničního kapitálu a vyvádění peněz do zahraničí;
- zadlužení státu v rozsahu více než 1,6 bilionu Kč;
- zadlužení více než poloviny populace;
- za stejnou práci zlomek platů oproti zaměstnancům v západní Evropě;
- emigrace mladých kvalifikovaných Čechů a jejich nahrazování imigranty;
- privatizaci bytového fondu a nedostupnost bytů pro běžného mladého člověka;
- prodej strategické suroviny – vody do rukou zahraničního kapitálu;
- život v exekuci pro více než 900 tis. lidí;

- důchody neumožňující seniorům důstojný život;
- nájemné bytů, na které v Praze nestačí ani celý důchod;
- ztráta historického vědomí u mladých generací a vyhasínání jejich vztahu k českému národu;
- debilizace, dekulativace a despiritualizace populace;
- nahrazení zpravodajství a publicistiky ve veřejnoprávní televizi propagandou a místo informování o politice a jejím provádění;
- snížení kvality vzdělávacího systému, především učňovského školství, např. potlačování významu výuky matematiky a zvyšování významu oborů jako jsou gender studia. Snižování vzdělanostní úrovně populace;
- omezení státní suverenity členstvím v EU a v NATO. Zpochybňování státní suverenity českého národa;
- rozklad armády, která by byla schopná bránit Českou republiku;
- cílené snižování hodnoty českého národa a napadání vlastenectví z nacionalizmu;
- snadnost cestování, prostupnost hranic.

Odkaz

Lidé by měli rozvíjet své kritické a analytické schopnosti a bránit se tomu, aby se stali součástí davu, v němž bez ohledu na svou inteligenci a vzdělanost ztrácejí schopnost vlastního myšlení a upadají na jeho úroveň. Nejedná se pouze o fyzický dav, ale i o osamělý dav Davida Riesmana u televizní obrazovky a virtuální dav sociálních sítí. Každou informaci je důležité zkoumat také z hlediska, proč ji její zdroj poskytuje.

**

Petr Sak – autor je sociolog a vysokoškolský pedagog

*

Literatura:

- Dolejší, M.: Analýza 17.listopadu1989. Brno: Guidemedia, 2014.
- Jakeš, M.: Příběh komunisty. Praha: Česká citadela, 2019.
- Koukolík, F., Drtinová, J.: Vzpoura deprivantů, Praha: Makropulos, 1996.
- Lovaš, K., Lorenc, A.: Je štátný prevrat, na víkend domov neprídeme... Bratislava: Spolok slovenských spisovateľov, 2018.
- Macháček, M.: Gustáv Husák. Praha: Vyšehrad, 2017.
- Polreich, M.: Utajená zákulisí. Praha: Petrklíč. 2009.
- Polreich, M.: Špioni v diplomacii, Praha, 2015.
- Riesman, D.: Osamělý dav. Praha: Mladá fronta, 1968.
- Sak, P.: Generace, mládež a její výzkum. Mládež a společnost 2016/2.
- Sak, P.: Mládež v konfrontaci generací. <https://www.youtube.com/watch?v=K2z5m8gmczY> < <https://www.youtube.com/watch?v=K2z5m8gmczY> > .
- Sak, P.: Úvod do teorie bezpečnosti. Praha: Petrklíč, 2018.
- Švihlíková, I.: Jak jsme se stali kolonií. Praha: Rybka Publishers, 2015.
- Vodňanská, J.: Voda, která hoří. Praha: Torst, 2018.
- **Žáček, P** < <https://www.kosmas.cz/autor/5708/pavel-zacek/> > .: Vypovídat pravdu a nic nezamlčet: Protokoly parlamentní vyšetřovací komise pro objasnění událostí 17. listopadu 1989. Praha: **Ústav pro studium totalitních režimů** < <https://www.kosmas.cz/nakladatelstvi/877278/ustav-pro-studium-totalitnich-rezimu/> > . 2013.
- Žantovský, M.: Havel. Argo, 2014.
- **Internet:**
- Petrová, J.: Proč jede Gorbačov do Prahy, a je-li třeba se bát Ruska. Přístupné z:
- <http://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/20160908/3803668/gorbacov-praha-rusko.html> <